

Šumavské pověsti, které vám předkládám v této knize, jsou klíčem k životu našich předků. Vyprávění se totiž může tradovat po mnohé generace a nese v sobě určitou starobylost. Lidová slovesnost Šumavy se rozpadá na německé a české zdroje jazykové. Díky zápisům zdejších sběratelů, jmenujme kupříkladu Adolfa Daňka, Hanse Kollibabeho, Josefa Pavla, Hanse Watzlika, pátery Krolmuse a Teplého, Josefa Jungbauera, Annu Duškovou či Willibalda Böhma, nám část vyprávění zanechali ve svých rukopisných sbírkách či knihách.

Přirozeně se zdejší dva národy mezi sebou prolínaly v prostoru, potýkaly se a stýkaly, případně zakládaly rodiny. Vznikl tak rod Šumavanů, jak jej celistvě vnímal jeden z nich, Karel Klostermann. Podobné životní podmínky, klimatické limity či praktická odlehlost, vytvářely ze zdejších obyvatel svérázný lidský druh, tak trochu žijící sám pro sebe a zároveň zpozdilý za běžícím novým věkem.

Šumavské pověsti odrážejí historický vývoj zdejšího osídlení, prolínání dávné mytologie s křesťanským náboženstvím, pověrečnost ve všedním životě i jakousi etickou nauku, jak se mají lidé k sobě navzájem chovat. Více či méně skrytým motivem vyprávění je důležitost víry, prosperity a štěstí.

Rozdělil jsem pověsti do deseti oddílů, k nimž jsem připojil i krátká vysvětlení. Bohatství vnitřního světa horských lidí převyšuje mnohonásobně jejich materiální poměry. Je rozsáhlé, košaté i literárně zdatné. Doporučoval bych tyto krátké syžety předčítat nahlas. Aby se jejich působení přiblížilo původnímu záměru. Přeji vám všem dobrodružnou cestu horami, časem i skrze srdce těchto statečných a obdivuhodných lidí.

Ondřej Fibich

LESNÍ
MATKA
A JEJÍ
PODOBY

Mnohá místa na nás působí svou starobylostí. Po stovky let se v nich stýkal vliv přírody s činností lidskou. Často tak vzniká určitá harmonie a v lidských bytostech budí silný dojem. Sama místa pak „rodí“ určité symboly, fenomény či posvátné bytosti. Kdysi se těmto jevům říkalo „genius loci“.

Řeckou horu Olympos si tak nedokážeme dnes představit bez hromovládného Dia. Davy poutníků na cestě do Compostely spájí paprsky mušle svatého Jakuba. Mátuška Rus krmí svou prstí bohatýry, kteří z ní čerpají sílu pro své hrdinské skutky. Král Artuš zasedá kolem stolu s dalšími rytíři svatého Grálu a vzniká mýtické společenství.

I u nás v Čechách máme podobné krajinné duchy. Rýbrcouľ čili Krakonoš je strážným duchem Krkonoš již po mnoho století. V brdských lesích se prohání divoký Fabián. A kdo by na Hané nevzpomněl na krále Ječmínka. A v této kapitole vracíme na Šumavu zapomenutou duši toho rozsáhlého pohoří – Lesní matku.

Lesní matka a její příběhy odešly s původním obyvatelstvem a byly zcela zapomenuty. Je však dávnou vládkyní Šumavy, jejím strážným duchem a také vyjádřením nejednoznačnosti tohoto drsného pohoří. Objevuje se nejprve jako Swiza, ženská obdoba keltského boha lesů Cernua. Později na sebe bere další podoby. Od klasické lesní ženy až po podobu v starobylém svátečním oděvu, avšak s divokou vizáží. Vyprávění bylo zaznamenáno v oblasti od Želnavy nad Vltavou až po Železnou Rudu.

☞ Divoké děcko

Kdysi šla jedna čerstvá matka do lesa na dříví. Děťátko nesla v nůšce a pak ho položila na kraj lesa do stínu. Sbírá klacky a najednou slyší dětský pláč. Jde po hlase a tam v trní leží děcko zabalené do mechu. Vypadá zanedbaně, a tak jej žena zaopatřila a nakojila. Už chtěla děťátko položit, když se rozhrnuly větve a divoče vyhlížející ženská stála před ní. Žena se ulekla: „Bože, to je Lesní matka!“ A opravdu před ní byla královna lesů, vlasy zelené, šat z kůry a oči borůvkově modré. Ozval se drsný hlas: „Co to děláš s mým dítětem?“ „Nic zlého, jen jsem ho opatřila a dala mu pít,“ ustrašeně pravila žena. Lesní matka zazněla náhle medově: „Tedy ti děkuji za tvou péči. Za odměnu si odnes tento kus kůry.“ A pak se i s dítětem ztratila mezi stromy. Hospodyně si prohlížela kůru, nic zvláštního na ní nebylo. I ulomila si z ní pro jistotu malý kousek, který přihodila ke dříví do nůše. Doma pak všechno vysypala na dvorek, když vtom něco zazvonilo. Kůra se proměnila v pár zlatáků. Pozdě žena litovala, že si neodnesla domů kůru celou.

(Tuškov)

☞ Strašná Swiza

Za starých časů chodívala v okolí Kašperských Hor prastará žena, které říkali Swiza. Vídali ji, jak oblečena do vlčí kůže a s jeleními parohy na hlavě putuje lesy a pastvinami. Jednou ji na stráni plné kamení potkal nějaký pastevec ze Ždánova. Už už bral nohy na ramena, když vtom mu Swiza poroučí, aby se jí klaněl. On jako zbožný křesťan to však nechtěl učinit. Proklela jej ta starodávná baba podivným jazykem, že se proměnil ve vysoký kámen, který pak bylo už zdaleka vidět. Několik dní nato se pak v Kašperských Horách objevil mor.

(Ždánov)

☞ Divné zvíře

Bylo to hluboko v Kochánovském hvozdu. Tři uhlíři si tam založili milíř. A protože vypálení dřevěného uhlí trvá dlouho, uložili se na noc přímo na místě. Leželi na mechu a spokojeně spali. V nehlubším spánku se k nim příkradla podivná babice jménem Swiza. Hmatá v té šumavské tmě po uhlířích a vrčí si: „He, he! Šest nohou to má a k tomu jen jednu hlavu? Už věky tudy chodím a ještě jsem nic takového nepotkala.“ Jak tak po nich šátrala, nejmladší se vzbudil a právě včas, aby uslyšel její poslední slova: „To je opravdu nějaké vzácné zvíře. Dojdu si domů pro sekuru, dvě nohy odseknu a budu mít tahouna na svážení dříví!“ Jakmile babizna zmizela, vzbudil zděšený posluchač své druhy a všichni spasili útekem alespoň holý život. Ke svému milíři se už nikdy nevrátili.

(Kochánov)

☞ Ptačí žena

Šli dva chasníci lapat ptáky. Natřeli větvičky lepem, přichystali si síť a ukryli se do houští. Jeden z nich začal houkat na píšťalku, a tím napodobovat sovou. Ptáci z okolí rozrušeni zvukem přilétali v houfech a chtěli na vetřelce útočit. Jak létali kolem keře, slepovala se jim křídla a oni padali na zem. Naši dva číhaři vylezli z keře a začali nebohé ptáčky sbírat. Tu přilétl nějaký pták a sedl na vedlejší strom. Byl černý, duhově se leskl a oči mu rudě žhnuly. Skákal z větve na větev, až přilétl ke keři, zalepil se a spadl jim k nohám. V životě takového ptáka neviděli. Hned se po něm hnali, ale pták jim zmizel v trávě. Hledají, hledají, ale pták nikde. Náhle se zjevila divná postava a kráčela po úzké zvířecí stezce k nim. Jde jako duch, ani větvička nezachrastí. Když je mýjela, nevěřili svým očím. Měla nohy tenké jako kůstky a na nich červené punčochy. Sukni také červenou s černými kolečky, krátký kabátek a ruce na prsou zkřížené. Obličej kost a kůže, nos jako zoban. Na hlavě jí sotva držel starodávný čepec. Kolem očí vějířky z pírek. Řekl bys maškara z masopustu, ale byl podzim. Ani se na ně nepodívala a šourala se dál. Chasníci za ní nemohli, ale viděli, jak přešla bažinu v místech, kde by člověk jistě utonul. Pak se pomalu rozplynula. Hrůza je obešla, všeho nechali a utíkají domů. Za několik dní jeden z nich umřel na cholera a druhý se po čase ztratil v lese.

(Vogelsang)

☞ Lesní matka v Pláních

Za Kašperskými Horami se střídaly pláně s lesy a v nich žila Lesní matka. Zvlášť měla spadeno na osamělé chodce či zbloudilé lidi. Občas s nimi drsně žertovala, jindy naháněla opravdový strach. Každý rok si vybírala mezi Šumavany jednu oběť. Nejčastěji to byli ztepilí muži mladá děvčata. Zvlášť měla spadeno na ztepilé muže a mladá děvčata. Je zaznamenáno, že se mnozí nikdy nevrátili domů.

(Pláně kolem Horské Kvildy)

☞ Zlaté byliny

Ze statku Popelná jednou hnal malý klučina svěřené krávy na lesní trávu. Na okraji hvozdu se posadil a vzdychal, neboť jeho matička byla na smrt nemocná. Tu se před ním zjevila stařena v šatech z kůry, mechové vlasy jí spadaly až k pasu, na krku náhrdelník z jehličí. Drsným hlasem pravila: „Natrhej tamhlety žluté byliny a udělej z nich matce lektvar. Jakože jsem Lesní matka, bude zase dobře.“ Potom se obrátila a zmizela v lesním šeru. Doma z kyttek udělali nápoj a matka se uzdravila. Jaké pak bylo jejich překvapení, když na dně hrnečku našli zrnka zlata. Dlouho potom Lesní matce děkovali, ale nikdy v životě ji už nepotkali.

(Popelná)

☞ Lidožroutka

V lesích nad Železnou Rudou žila děsivá žena. Jednou se v jejím hájemství ocitly dvě děti. Šly na lesní plody a během sbírání zabloudily. Hledaly cestu zpět, jenže stále víc zacházely do hvozdů. Po nějakém čase spatřily po stromech rozvěšené vnitřnosti, ale nepoznaly, že jsou to lidské pozůstatky. Potom narazily na chýši, ze které vyšla postava. Byla to divá Lesní matka. Měla zrovna plné břicho, a tím i dobrou náladu. Zavedla děti správným směrem a zmizela ve svém příšerném království.

(Železná Ruda)

☞ Přepadený

Jeden čerstvý ženáč seděl na kraji lesa a vůbec se mu nechtělo do práce. Pořád vzdychal po své ženě a sekera s pilou zahálely. Tu ho něco zezadu popadlo za krk a začalo rdousit. „Pomóc, pomóc,“ zavolal z posledních sil. Ještě že byli jeho druzi nablízku. Seběhli se a uviděli obrovskou ženu. Vrhli se na ni ozbrojeni poleny, a tak mladíka zachránili. Sám by totiž Lesní matku nepřemohl.

(Srní)

☞ Dobrotivá Lesní matka

Selka ze Žlíbku poslala své dvě děti do Kašperských Hor, aby zanesly nějaké věci příbuzným. Děti se zdržely a navracely se již za soumraku. Ještě že vyšel měsíc, aby jim posvítíl. Ovšem nebylo to nic platno, protože zabloudily. Když byly již celé utrmácené, začaly volat o pomoc. Tu se před nimi objevila vysoká žena, místo vlasů lišejník a oblečena byla do březové kůry a mechu. Děti se vyděsily, avšak lesní bytost konejšivě promluvila: „Jsem Lesní matka a pamatuji tisíc let. Hlídám tu lesy i zvěř, aby jim nikdo neublížoval. Běda však všem škůdcům. Ale vy se bát nemusíte. Pojd'te, dovedu vás domů.“ Když se děti ocitly na kraji lesa, Lesní matka zmizela. Ani jí nestačily poděkovat.

(Žlíbek)

☞ Koňské nohy

Na Boubíně, když tam káceli v zimě lidé dříví, museli mít stále rozdělaný oheň, aby nezmrzli. Jednou tak po práci seděli před svou boudou, dívali se do plamenů, když tu jeden z nich povídá: „Jak je asi starý tento les?“ Sotva to dořekl, stála před nimi divá babice a zaskuhrala: „Já zde pamatuji třikrát pole a třikrát les a tyto stromy zmizí též!“ Vtom ji přerušilo volání: „Ihó, ihó!“ Poté se strhla vichřice. Žena se obrátila a utíkala zase pryč. Bylo vidět, že má koňské nohy.

(Šumava)